

Pārbaudes darbs ar atbildēm

1. uzdevums. Atrodi pareizo atbildi! (10 punktu)

1. Kurš no šiem apgalvojumiem ir brīvdabas estrādes koncerta radītā pozitīvā ārējā blakusefekta piemērs?

- a) Apdraudēto putnu pāris tuvējā kokā atstāj savu ligzdu brīdī, kad sākas koncerts.
- b) Īpašnieks slēdz kafejnīcu agrāk, jo visi tās klienti ir devušies uz koncertu.
- c) Netālu no koncerta norises vietas ielās rodas sastrēgumi.
- d) Veca sieviete savā dzīvoklī dzird dziesmu, kas viņai patika bērnībā.

Atbilde **d) Veca sieviete savā dzīvoklī dzird dziesmu, kas viņai patika bērnībā.**

2. Kurš ir svarīgākais faktors, nosakot sabiedriskās preces vai pakalpojuma statusu?

- a) Prece vai pakalpojums ir pieejams tiek trūcīgajiem.
- b) Valdībai jāizmanto nodokļu nauda šā produkta nodrošināšanai.
- c) Tirdzniecībai ir resursi tā nodrošināšanai.
- d) Sabiedrības ieguvumi ir lielāki par kopējām izmaksām.

Atbilde **d) Sabiedrības ieguvumi ir lielāki par kopējām izmaksām.**

3. Ko nozīmē ekonomiskā brīvība?

- a) Tā garantē, ka uzņēmumi var slēgt juridiski saistošus līgumus.
- b) Tā samazina labi regulētu nozaru peļņu.
- c) Tā aizsargā darbiniekus no iespējamām briesmām darba vietā.
- d) Tā nodrošina, ka patērētāji var paši pieņemt lēmumu par preces pirkšanu.

Atbilde **d) Tā nodrošina, ka patērētāji var paši pieņemt lēmumu par preces pirkšanu.**

4. Tirdzniecības nepilnības rodas ikreiz, kad

- a) valdība veido infrastruktūru;
- b) preces laikus nenonāk tirgū;
- c) brīvprātīga apmaiņa notiek bez naudas;
- d) tirgi nespēj efektīvi sadalīt resursus.

Atbilde **d) tirgi nespēj efektīvi sadalīt resursus.**

5. Kā valsts likumdošana par ūdens piesārņojuma līmeni varētu kalpot sabiedrības interesēm?

- a) Nodrošinot, ka ūdens nesatur toksīnus, kas varētu apdraudēt cilvēku veselību.
- b) Ierobežojot dārzu laistīšanu sausuma laikā.
- c) Saglabājot ūdensceļus atvērtus preču pārvadāšanai.
- d) Ierobežojot ūdens daudzumu, ko varētu izmantot uzņēmumi.

Atbilde **a) nodrošinot, ka ūdens nesatur toksīnus, kas varētu apdraudēt cilvēku veselību.**

6. Valsts var īstenot ekonomisko politiku, nosakot izdevumus, lai stimulētu tautsaimniecības attīstību, vai nodokļus, lai ierobežotu pārāk strauji augošu tautsaimniecību. Kad valsts šādi rīkojas, kāds ir tās mērķis?

- a) Atbalstīt pašregulāciju tirgū.
- b) Veicināt ekonomisko izaugsmi.
- c) Saglabāt patērētāju izvēles brīvību.
- d) Veicināt stabilitāti tautsaimniecībā.

Atbilde **d) veicināt stabilitāti tautsaimniecībā.**

7. Kāpēc valsts nodrošina sabiedrisko preču un pakalpojumu piedāvājumu?

- a) Tirgus sistēma nespēj iedalīt pietiekami daudz resursus sabiedrisko preču ražošanai.
- b) Lai palīdzētu grūtībās nonākušiem uzņēmējiem.
- c) Jo tirgus ir neefektīvs.
- d) Tā valsts mudina privātos uzņēmumus efektīvi sadalīt resursus.

Atbilde **a) Tirgus sistēma nespēj iedalīt pietiekami daudz resursus sabiedrisko preču ražošanai.**

8. Kurš no šiem piemēriem vislabāk atbilst patēriņa neizslēdzamības un kopīgas patērēšanas principiem?

- a) veselības dienests;
- b) valsts aizsardzība;
- c) pasta pakalpojumi;
- d) izglītība;
- e) elektroenerģijas apgāde.

Atbilde **b) valsts aizsardzība.**

9. Galējās izmaksas sabiedrībai kopumā var definēt kā

- a) privātās galējās izmaksas, no kurām atskaitīti galējie nodokļi.
- b) privātās galējās izmaksas, kam pieskaitītas ārējās galējās izmaksas.
- c) ārējās galējās izmaksas.
- d) privātās galējās izmaksas.
- e) privātās robežas plus sociālās robežas.

Atbilde **b) privātās galējās izmaksas, kam pieskaitītas ārējās galējās izmaksas.**

10. Ražošanas procesā rodas izmeši, kas rada vides piesārņojumu. Ražošanas apjoms būs sociāli optimālā līmenī, ja:

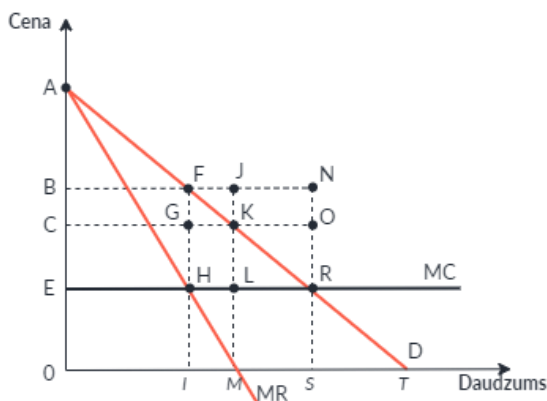
- a) galējais sociālais guvums ir vienāds ar galējām sociālām izmaksām.
- b) galējais sociālais guvums ir vienāds ar 0.
- c) sociālais guvums ir vienāds ar sociālajām izmaksām.
- d) galējais privātais guvums ir vienāds ar galējām privātajām izmaksām.
- e) galējais sociālais guvums ir lielāks par galējām sociālajām izmaksām.

Atbilde **a) galējais sociālais guvums ir vienāds ar galējām sociālām izmaksām.**

2. uzdevums. Saskaņo kreisajā pusē esošos terminus ar labajā pusē esošajām definīcijām!
 (12 punktu)

Termini	Atbilde	Definīcija
1. Trešās puses	1 – e	a. neparedzētas izmaksas vai ieguvumi, kas uzlikti trešām personām.
2. Tirgus nepilnības	2 – i	b. situācija, kad vienai tirgus pusei (pircējam vai pārdevējam) ir vairāk informācijas nekā otrai pusei (pircējam vai pārdevējam).
3. Ārējie blakusefekti	3 – a	c. preces, kuras raksturo iespēja izslēgt kādu no patēriņa, kā arī individuāls patēriņš.
4. Sabiedriskās preces	4 – g	d. izmaksas sabiedrībai par preces ražošanu, ieskaitot gan privātās, gan ārējās izmaksas.
5. "Bezbiļetnieks"	5 – j	e. cilvēki, kas pakļauti ārējo blakusefektu ietekmei.
6. Privātās preces	6 – c	f. situācija, kad indivīdi tirgū (pircēji vai pārdevēji) reaģē uz tirgus signāliem, mainot savu izturēšanos tādā veidā, kas mazina priekšrocības, ko citi gūst no tirgus.
7. Īpašumtiesības	7 – l	g. preces, kuras var patērēt visi bez izņēmuma; derīgumu no to lietošanas var gūt arī tas, kurš par tām nav maksājis.
8. Valdības neveiksme	8 – k	h. grupa, kas organizēta, lai ietekmētu valdības nostāju kādas sabiedrības grupas interesēs.
9. Sociālās izmaksas	9 – d	i. tirgus nespēja panākt tautsaimniecības resursu optimālu sadali.
10. Īpašu interešu lobījs	10 – h	j. kāds, kurš patērē preci vai pakalpojumu, par to nemaksājot.
11. Asimetriska informācija	11 – b	k. valdības pārmērīga iesaiste
	12 – f	l. tiesības iegūt preci vai pakalpojumu un baudīt priekšrocības, ko sniedz preces vai pakalpojuma izmantošana.

3. uzdevums. Iepazīsties ar grafiku un atbildi uz jautājumiem! (15 punktu)

a. Kāds būs kopējais saražotais daudzums pilnīgas konkurences apstākļos? Kāda būs tirgus cena? (2 punkti)

Pilnīgas konkurences tirgū katrs uzņēmums palielina peļņu, saražojot daudzumu, par cenu, kas ir vienāda ar galējām izmaksām. Visi uzņēmumi kopā ražo daudzumu S, kas atbilst punktam R, kur galējā izmaksu līkne šķērso pieprasījuma līkni. Cena būs vienāda ar galējām izmaksām, E.

b. Kurš laukums atspoguļo patērētāju guvumu pilnīgas konkurences apstākļos? Kāpēc? (2 punkti)

Patērētāju guvumu atspoguļo trijstūra EAR laukums. Tas atspoguļo patērētāju ieguvumu, jo patērētāji ir gatavi maksāt vairāk, lai iegūtu precī nekā to nosaka tirgus cena.

c. Ja nozarē ir monopols, kādu preces daudzumu monopolists saražos? Par kādu cenu prece tiks pārdota? (2 punkti)

Monopolists ražo punktā, kurā galējās izmaksas ir vienādas ar galējiem ieņēmumiem, t.i., daudzumu I. Attiecīgi monopolists noteiks cenu B – augstāko cenu, par kuru var pārdot daudzumu I.

d. Kurš laukums atspoguļo monopolista kopējos ieņēmumus? (2 punkti)

Kopējie ieņēmumi būs vienādi ar pārdoto preču daudzuma un cenas reizinājumu, tātad – OIFB.

e. Kurš laukums atspoguļo patērētāju guvumu monopola apstākļos? (2 punkti)

Patērētāju guvumu atspoguļo laukums, kas ir zem pieprasījuma līknes līdz monopola cenai B. Tāpēc patērētāja ieguvums monopola tirgū ir trīsstūris AFB.

f. Kurš laukums atspoguļo monopola radīto labklājības zudumu, kas rodas sabiedrībai, neefektīvas resursu sadales rezultātā? (2 punkti)

Labklājības zudums sabiedrībai ir naudas daudzums, kas būtu bijis pieejams (patērētājiem vai ražotājiem) pilnīgas konkurences apstākļos, bet tas tiek zaudēts, ja pastāv monopols. Tas ir trīsstūris FRH.

g. Ja monopolists var katru preces vienību pārdot par citu cenu, kādu daudzumu saražos šis monopolists? (3 punkti)

Ja monopolists var pārdot katru preces vienību par citu cenu, tas pārdos pirmo vienību par cenu A, otro – par nedaudz zemāku cenu utt. Tātad tas no katra patērētāja iegūs tikai šā patērētāja vēlmi maksāt, kā norādīts pieprasījuma līknē. Tas kopumā pārdos S vienības, jo šis ir pēdējais punkts, kurā cena ir augstāka vai vienāda ar preces galējām izmaksām. Turpinot pārdošanu, vairs netiktu segtas galējās izmaksas, kas rodas no papildu vienības ražošanas.

4. uzdevums. Patiesi un nepatiesi apgalvojumi – ja apgalvojums ir nepatiess, paskaidro, kāpēc! (16 punktu) (1 punkts – par pareizu apgalvojumu un 1 punkts – par nepareizas atbildes skaidrojumu.)

1. Ārējo blakusefektu ietekme var būt gan kaitīga, gan labvēlīga tiem, kuri tai pakļauti.

(P / N) .....

2. Bez valsts iejaukšanās visas negatīvo ārējo blakusefektu izmaksas sedz preces vai pakalpojuma ražotājs, tāpēc tās samazina uzņēmumu peļņu.

(P / N) **Ārējās izmaksas sedz trešās puses, tāpēc tās nesamazina uzņēmumu peļņu.**

3. Ideālā gadījumā piesārņojuma kompensācijas nodoklis precīzi atbildīs negatīvās ārējās ietekmes izmaksām.

(P / N) .....

4. “Bezbiļetnieki” var būt sastopami sabiedrisko preču un pakalpojumu patēriņā.

(P / N) .....

5. Ja īpašuma tiesības ir vāji definētas, rodas tirgus nepilnības.

(P / N) .....

6. Valdības neveiksmju piemēri ir pārmērīga birokrātija, nepārdomātas investīcijas īsi pirms vēlēšanām.

(P / N) .....

7. Brīvais tirgus joprojām var būt efektīvs, ja ir negatīvi vai pozitīvi ārējie blakusefekti.

(P / N) **Ja ir negatīvi vai pozitīvi ārējie blakusefekti, tad tirgus nav spējis izveidot sociāli optimālu resursu sadalījumu.**

8. Ja tērauda ražošana izraisa negatīvu ārējo blakusefektu, tēraudam neregulētā tirgū ir zemāka cena nekā būtu sabiedrības kopējās interesēs.

(P / N) .....

9. Ja tirgus cena kļūst zemāka par galējām izmaksām, aktivitātei tiek atvēlēts pārāk daudz līdzekļu.

(P / N) .....

10. Apliekot ražotāju, kurš piesārņo apkārtējo vidi, ar nodokli (katrai saražotās preces vienībai), kas vienāds ar negatīvās ārējās blakusefekta radītajām izmaksām, tiek samazināts radītā piesārņojuma daudzums.

(P / N)

11. Parasti, ja valsts uzliek nodokli piesārņotājiem, piesārņojuma līmenis pazeminās līdz nullei.

(P / N) Ja nodoklis tiek noteikts vienāds ar ārējām galējām izmaksām, piesārņojums tiek samazināts līdz tā sociāli optimālajam līmenim.

12. Ja cilvēki izvēlas nemaksāt par sabiedrisko pakalpojumu, viņus var izslēgt no tā patērēšanas.

(P / N) Sabiedriskā labuma gadījumā cilvēkus nevar atturēt no patēriņa.

5. uzdevums. Uzrakstiet īsu izvērtējumu par kādu ārējo blakusefektu, kuru uzskati par svarīgu. (12 punktu)

Izvērtējamā:

1. paskaidro, kas ir ārējie blakusefekti un kā tas izpaužas izvēlētajā piemērā
2. piedāvā, ko valsts varētu darīt, lai šo blakusefektu novērstu
3. kritiski izvērtē, ar kādām problēmām varētu saskarties, mēģinot novērst izvēlēto ārējo blakusefektu